

Missa O Regem Coeli

Voor gemengd koor SATB

Giovanni Pierluigi da PALESTRINA

Reconstructie Bas Ramselaar

Meer informatie over dit boek of over andere uitgaven van Proza Musica vindt u op www.prozamusica.nl

Omslagontwerp: Kees Proos

Foto voorzijde: Interieur van de Sixtijnse Kapel te Rome (Vaticaan) waar Palestrina als 'Maestro di Cappella' werkzaam was en waar de Missa 'O Regem Coeli' rond 1554 voor het eerst moet zijn uitgevoerd.

Tweede druk: 2009

Artikelnummer: 20.076.012

© 2009 Proza Musica muziekuitgeverij

De Riethoek 86

3901 KT Veenendaal

E-mail: info@prozamusica.nl

Website: www.prozamusica.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jO het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985 St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Voorwoord	
1. Kyrie	1-1
2a. Gloria in excelsis Deo	2-1
2b. Qui tollis	2-8
3. Credo	3-1
Crucifixus	3-9
Et in Spiritum Sanctum	3-14
4a. Sanctus	4-1
Hosanna	4-6
4b. Benedictus	4-9
Hosanna	4-13
5a. Agnus Dei I	5-1
5b. Agnus Dei II	5-6

Bestelnummers

De Missa 'O Regem Coeli' is in de volgende onderdelen leverbaar:

	Artikelnummer
1. Kyrie (partituur)	20.076.001
Kyrie (koorpartituur)	20.076.002
2. Gloria in excelsis Deo, Qui tollis (partituur)	20.076.003
Gloria in excelsis Deo, Qui tollis (koorpartituur)	20.076.004
3. Credo, Crucifixus, Et in Spiritum Sanctum (partituur)	20.076.005
Credo, Crucifixus, Et in Spiritum Sanctum (koorpartituur)	20.076.006
4. Sanctus, Hosanna, Benedictus, Hosanna (partituur)	20.076.007
Sanctus, Hosanna, Benedictus, Hosanna (koorpartituur)	20.076.008
5. Agnus Dei I en II (partituur)	20.076.009
Agnus Dei I en II (koorpartituur)	20.076.010
Missa O Regem Coeli (partituur)	20.076.012
Missa O Regem Coeli (koorpartituur)	20.076.013

Ga naar www.prozamusica.nl voor het bestellen van deze artikelen.

Voorwoord

De componist

Giovanni Pierluigi da Palestrina – zijn naam komt van het niet ver van Rome gelegen stadje Palestrina – werd waarschijnlijk eind december 1524 geboren en stierf te Rome in 1594.

Hij wordt, ook vandaag de dag nog, gezien als de grote meester van de polyfone stijl, en met Orlando di Lasso (1532 – 1594) vormt hij het hoogtepunt en eindpunt van het Renaissancetijdperk.

Palestrina genoot al tijdens zijn leven een hoog aanzien en veel van zijn werk werd uitgegeven. Als componist was hij, zelfs voor zijn tijd, buitengewoon vruchtbaar. Zo liet hij meer dan duizend voornamelijk vocale werken na, waaronder maar liefst 105 Missen in 4- tot 8-stemmige zettingen, welke tussen 1554 en 1601 werden uitgebracht in 13 lijvige boekwerken.

Zijn publicaties zijn opgedragen aan zeer invloedrijke personen: onderscheiden en vermogende beschermheren van de Kunsten zoals Guglielmo Gonzaga; buitenlandse prinses en potentaten, inclusief Phillips II van Spanje; én, in toenemende mate in zijn latere jaren, diverse pausen.

Over de jeugd van Palestrina is zeer weinig met zekerheid bekend; omstreeks 1537 zong hij als koorknaap in de Santa Maria Maggiore te Rome en kreeg daar ook muziekles. Met zekerheid weten we dat hij in 1544, afgestudeerd, een voor 'n 19-jarige zeer eervolle betrekking kreeg als organist, kapelmeester en muziekleraar aan de San Agapito Kathedraal in zijn geboortestadje Palestrina. In 1551 werd Giovanni Pierluigi benoemd tot 'Magister Puerorum' (leider van het jongenskoor) aan de Cappella Giulia van de St. Pieterskerk te Rome, waaraan enkele jaren later het zangerschap in de Pauselijke Sixtijnse Kapel werd verbonden.

Missa 'O Regem Coeli'

De jonge componist moet wel overtuigd zijn geweest van zijn eigen kunnen, dat hij zijn eerste gedrukte werk (1554) aan niemand minder dan de Paus (Julius III) durfde op te dragen. Dit eerste boek met Missen, 'Il Libro primo delle Messe', met vier 4-stemmige Missen en één 5-stemmige, was een bijzonder succes voor de nieuwe 'Maestro di Cappella'. Heel interessant is dat Palestrina in dit eerste Misboek de richting wijst naar een eigen Romeinse stijl, de zogenaamde 'Palestrina-stijl', maar toch nog geheel schrijft in de trant en volgens de mode van de Vlaams/Nederlandse polyfonisten.

In dit eerste opus vinden we de **Missa 'O Regem Coeli'**, een zogenaamde 'Parodiemis', gebaseerd op het Kerstmotet 'O Regem Coeli cui talia' van Andrea de Silva (1475 – 1530). Overigens was het thematisch materiaal uit De Silva's Motet weer afkomstig uit een helaas verloren gegaan Gregoriaans 'Alleluia'-vers.

De reconstructie

Het is wel te prijzen dat vele composities uit de Renaissance, veelal uitgegeven in zogenaamde 'koorboeken', in de 19e eeuw en begin 20e eeuw door toedoen van muziekwetenschappers uit de vergetelheid weer te voorschijn zijn gekomen. Men deed dit door de stemmen uit een bepaald koorboek, waarin alle koorpartijen afzonderlijk waren afgedrukt, samen te voegen in één overzichtelijke partituur.

De in de late 19e-eeuw vervaardigde partituur van de **Missa 'O Regem Coeli'** (Schola Cantorum, Parijs, 1893) in 2001 door Bas Ramselaar, Frits Gombert en Kees Proos (2005) in zijn geheel vernieuwd en voorzien van een moderne muzieknotatie, die geen gebruik meer maakt van de oude

C- of Do-sleutels (Alt- Tenor- en Baritonsleutel). Vervolgens is de soms niet vaststaande tekstplaatsing onder Palestrina's noten onder de loep genomen en waar nodig veranderd. Deze tekstplaatsing is in 2005 nog eens extra kritisch bekeken en zijn alle verschillen, meer dan 200(!), geïnterpreteerd. Met name in de delen '*Sanctus*' en '*Agnus Dei*' moest er toch nog geschoven worden met de woorden. Het ging dan meestal om veranderingen die geïnterpreteerd werden uit de tekstplaatsing in het Motet '*O Regem Coeli cui talia*' van Andreas de Silva. Op de overige plekken ging het meer om een herzieningen van de eerder (in 2001) gedane keuze in tekstplaatsing, bijvoorbeeld verschuivingen naar voren of naar achteren van enkele lettergrepen die nog niet overal even logisch en consequent waren doorgevoerd.

Bovendien, en dat is wel het meest ingrijpende werk geweest, is mede naar aanleiding van een dissertatie over Palestrina's '*Il Libro primo delle Messe*' (eerste boek met Missen) van Carol Whang (University of Pennsylvania) én de partituur van de **Missa 'O Regem Coeli'** uit 1939 (Edizioni Fratelli Scalera) gepoogd alle meer dan 125(!) weggelaten zogenaamde accidentiën (of dissonanten) – verhogings- en verlagingsnoten die Palestrina volgens de regels der polyfonie vanuit de oude Kerktoonsoorten heeft toegepast – weer in de partituur op te nemen.

De noodzaak van het 'terugrestaureren' van een dergelijke partituur zit 'm in de 'onwetendheid' van 19^e eeuwse musicologen over de grote invloed van de modaliteit (van de Kerktoonsoorten) op de muziek uit de 15^e en 16^e eeuw. Dat geldt met name voor de muziek van de Vlaams/Nederlandse polyfonisten, inclus de zogenaamde '*Musica Reservata*' (Adriaan Willaert, Nicolas Gombert en anderen). Zij zwermden uit over geheel Europa (met name richting Italië) en waren van zeer grote invloed op hun tijdgenoten.

Bas Ramselaar, Amersfoort, 2009

'Dat ge moogt zingen als wierook die opstijgt' (Philippe Herreweghe)
'Zingen vanuit de stilte' (Paul van Nevel)

Gebruikte uitgaven van de partituur

- **Palestrina, Giovanni Pierluigi da** (1524 – 1594)
'Il Libro primo delle Messe a 4, 5, 6 voci'
Uitgave: 'secondo la edizione originale del 1554 e la ristampa del 1591 / per cura e studio di Raffaele Casimiri'
- **Silva, Andreas de** (1475 - 1530) Motet '*O Regem Coel cui talia*'
Uitgave: '*Opera omnia*'
Editie: Kirsch, Winfried (American Inst. of Musicology, 1970 - '71)
- **Berdes, Charles** (1863 – 1909) '*Anthologie des maîtres religieux anciens*', Schola Cantorum, Parijs, 1893
Editie: Edizioni Fratelli Scalera, Roma, 1939
Herdruk: Istituto Italiano per la Storia della Musica, 1998

Literatuur

- **Whang, Carol:** Dissertatie uit september 2004
'Re-defining relationships: Modeling in four imitation Masses by Palestrina'
Uitgever: UMI Dissertation Services (UMI – nummer: 3125918)
- **Fellerer, Karl Gustav** (1902 - 1984)
Lezing uit 1965 gegeven tijdens een congres voor Kerkmusici: '*The Fifth International Church Music Congress*' in de Verenigde Staten
Publicatie: Sacred Music, volume 118, nummer 3, Herfst 1991

Bas Ramselaar

BAS RAMSELAAR werd in 1961 geboren te Amersfoort. Onder leiding van zijn vader zong hij al op zesjarige leeftijd mee in verschillende koren. Zijn eerste zanglessen ontving hij van Miep Zijlstra. Vanaf 1981 studeerde hij solozang aan het Utrechts Conservatorium, gevolgd door privé-studies bij Frans Schouten en Aafje Heynis en interpretatielessen bij Robert Holl. Daarbij was hij tussen 1985 en 2001 vast lid van het vermaarde Nederlands Kamerkoor en maakte hij jarenlang deel uit van het solistenensemble

van de Nederlandse Bachvereniging.

ALS CONCERTZANGER was de bas Bas Ramselaar meer dan twintig jaar een bekende verschijning op de grote Nederlandse en buitenlandse podia. Zo trad hij onder anderen op met de Berliner Symphoniker, het Koninklijk Concertgebouworkest, het London Symphony Orchestra, het Nederlands Kamerorkest en het Orkest van de Nederlandse Bachvereniging onder leiding van Frans Brüggen, Harry Christophers, Paul McCreech, Thierry Fischer, Roy Goodman, Uwe Gronostay, Philippe Herreweghe, Robert King, Jos van Veldhoven en vele anderen. Hij werkte mee aan talrijke Radio-, Tv- en Cd-opnamen met werken van o.a. Bach, Beethoven, Buxtehude, De Fesch, Distler, Fauré, Hollanders, Huijgens, Mozart, Schrijver, Schütz en Telemann. Van J.S. Bach nam hij alle bassolo's op uit de complete serie geestelijke Cantates, alsmede de Matthäus- en Johannes Passion en kwamen er twee solo Cd's van hem uit: de Cd 'Bas zingt Bach', en een Cd met Liederen van W.A. Mozart.

ALS DIRIGENT heeft Bas Ramselaar de afgelopen jaren een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Met 'zijn' St. Joris Kamerkoor uit Amersfoort, onder zijn leiding vanaf 1995, voert hij voornamelijk Kerkmuziek uit. Concertprogramma's van de laatste jaren zijn: het Requiem van Herbert Howells; programma's rond Hendrik Andriessen en Albert de Klerk; Johannes Passion, Magnificat en cantate 147 van Bach; Dubbelkorige Missen van Rheinberger en Vaughan Williams; Engelse Kerkmuziek van componisten uit de Chapel Royal; Franse Barokmuziek van Rameau, Charpentier en Carissimi; Muziek uit de Gouden Eeuw van Sweelinck, Hollanders en Huygens; Franse Modernen van Duruflé, Messiaen en Poulenc; Membra Jesu Nostri van Dietrich Buxtehude; een programma met Scandinavische componisten; Schein en Schütz; en meest recentelijk een programma rond Kenneth Leighton en Albert de Klerk. In 2007 werkte het St. Joris Kamerkoor mee aan het slotconcert tijdens de NCRV-Kerkmuziekdagen. Gedeelten van dit concert waren te beluisteren op Radio 5 in het programma Te Deum Laudamus. Daarnaast verleent hij met het St. Joris Kamerkoor een aantal keer per jaar zijn medewerking aan Vespers in de Sint Joriskerk te Amersfoort en Muzikale Vespers in de Sint Paulus Abdij te Oosterhout.

Tevens is Bas Ramselaar sinds 2001 de vaste dirigent van de Bach Cantorij Baarn en Orkest, waarmee hij alle grote werken, meer dan 50 geestelijke Cantates en de Motetten van J.S. Bach mocht uitvoeren. Tenslotte is hij dirigent van de Toonkunst Oratorium Vereniging Amersfoort, waarmee hij concerten gaf met o.a. Rossini's Petite Messe Solennelle, Mendelsohns 'Elias', Mozarts Grosse Messe in c klein, 'Krönungsmesse' en 'Vesperae Solennes', Vierne's Messe Solennelle, Bachs Matthäus Passion (2 keer), Haydns 'Die Schöpfung', Requiemmissen van Verdi en Fauré, 'Missa Choralis' van Liszt, 'Mirror of Perfection' van Richard Blackford en Händels 'Messiah'. Naast al deze activiteiten is hij regelmatig werkzaam als zangpedagoog, co-repetitor en docent stem- en koorvorming.

Missa 'O Regem Coeli' (1554)

1. Kyrie

Gemengd koor SATB a cappella

Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525-1594)

Reconstructie: Bas Ramselaar

Nr. 20.076.001

De Missa 'O Regem Coeli' bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Kyrie (20.076.001) - koorpartij (20.076.002)

2a + 2b. Gloria in excelsis Deo / Qui tollis (20.076.003) - koorpartij (20.076.004)

3. Credo / Crucifixus / Et in Spiritum Sanctum (20.076.005) - koorpartij (20.076.006)

4a + 4b. Sanctus / Hosanna / Benedictus / Hosanna (20.076.007) - koorpartij (20.076.008)

5a + 5b. Agnus Dei I + II (20.076.009) - koorpartij (20.076.010)

Compleet: Partituur (20.076.012) - Koorpartij (20.076.013)

Ga naar www.prozamusica.nl voor meer informatie over deze compositie zoals het artikel "Informatie over 'O Regem Coeli' van Palestrina (20.076.011)"

Kyrie

Kyrie eleison.	Heer, ontferm U over ons.
Christe eleison.	Christus, ontferm U over ons.
Kyrie eleison.	Heer, ontferm U over ons.

$\text{♩} = \text{ca. } 80$

Cantus

Altus

Tenor

Bassus

(Alleen voor instuderen)

Ky - rie e - lei - son, Ky - rie e -

Ky - rie e - lei - son, Ky - rie e - lei - - - - -

6

Ky - rie e - lei - son, Ky - rie e -
 Ky - rie e - lei - son, Ky - rie e - lei - - - - -
 - lei - - - - son, Ky - rie e - lei - - - son.
 - son, Ky - rie e - lei - - - - son, Ky - rie e - lei - -

11

- lei - - - - son, Ky - rie e - lei -
 - son, Ky - - - - rie e - lei - - - - son, e - lei - - - - son.
 Ky - rie e - lei - - - - son.
 - son. Ky - rie e - lei -